

Ob pogledu na prvo knjigo izbranih del in odlomkov z naslovom *Slovenska književnost** človek ne more mimo dejstva, da je tudi ta izbor nastajal v okviru tistih momentov, ki so že dozdale botrovali nastanku podobnih antologij, nastajal je kot namenski priročnik za naše šole. Knjigo je v ta namen odobril Svet za šolstvo LRS. Naj dodam še to, da je izbor nastajal v položaju, ki je za našega učečega se človeka do kraja tragičen in škandalozen hkrati, se pravi v položaju, ko na knjižnem trgu že več let ni mogel kupiti osnovnega slovenskega berila, iz katerega naj bi spoznaval lepoto naše klasike in se učil jezikovne kulture. Ta dva momenta nista v prid izboru, prav tako pa nista v prid izhodiščnemu konceptu, ki so ga sestavljavci postavili pri svojem delu.

Nesporno je, da gre pri novem izboru za povsem samosvoj, izviren koncept, ki se je skušal, kolikor se je le dalo, ogniti vsakršni tradicionalni in zaostali potezi, predvsem pa si je prizadeval, da bi se rešil pedagoškega spremljanja, kar pa nikakor ni v skladu z namenom in porabnostjo knjige, ki ima šolski značaj in bi potemtakem morala upoštevati tudi ta moment. Za strogi estetski izbor, kakršnega so si sestavljavci zamislili, v danih okoliščinah ni bilo dovolj pogojev. Naj dodam še nekaj: čas bi že bil, da bi dobili nekakšen nešolski izbor, ki naj bi najprej domačemu človeku pokazal razvoj našega slovstva, bil pa naj bi hkrati tudi predstavnik naše literature zunaj meja. Tak izbor bi bil potem seveda tudi najboljša osnova za dobro šolsko berilo. Preden pa bomo dobili soliden izbor, bo treba še precej dela, kajti z enim samim poskusom si problemov res ne moremo do dna pojasniti in ne najboljše rešiti. Pobuda pa, ki jo prinaša *Slovenska književnost I*, je vsekakor razveseljiva in dobrodošla, čeprav za zdaj ostajamo pri prvi knjigi in bo nadaljevanje prineslo kopico novih momentov, ker gre za čas, ki ga naša literarna zgodovina še ni dovolj kritično pregledala, vsi povojni izbori pa so glavni, estetski vidik vse preradi puščali ob strani.

Časovno zajema prva knjiga obdobje od Brižinskih spomenikov do konca moderne, torej čas od 10. — 20. stoletja. Tisočletje in nekaj več. Zato skromni obseg 405 strani vzbuja pomislek v stilu Anastazija Zelenca in njegove cule. Ne gre, da bi po tej strani delali poklone domači besedni ustvarjalnosti, toda pretirana skromnost ji je v škodo in bi težko našli pravi smisel takemu početju. Omenjeno starejše obdobje je bilo doslej pregledano z različnih vidikov in ocenjeno z različnimi kriteriji, marsikaj pa kaže, da smo pri pregledu literarnega razvoja iskali predvsem njegovo značilno podobo, ne pa zgolj in samo ekstremnih pojavov. Tak aspekt je zahtevala vrsta momentov, nastaja pa vprašanje, ali je prav, da vse tisto značilno zdaj pustimo ob strani in stvari pregledamo skozi aspekt, ki že *a priori* ni absolutno prepričljiv. Sestavljavci *Slovenske književnosti* so se odločili za hudo radikalen izbor in so iskali le ekstremne pojave v posameznih literarnih razdobjih oziroma smereh in hkrati tudi pri posameznih avtorjih.

Preprosto postavljeno razmerje prisojenih strani temu oziroma onemu obdobju dokazuje, da so dodobra okrnili najstarejšo književnost, se pravi čas

* Slovenska književnost. Izbrana dela in odlomki. Prva knjiga. Uredil Dušan Pirjevec s sodelovanjem Staneta Miheliča in Janka Kosa. Recenzenti: Mihael Feguš, Uroš Kraigher, Miroslav Ravbar, Jože Sifrer, Blaž Tomaževič. Izdala Mladinska knjiga. Odobril Svet za šolstvo LRS 13. decembra 1960.

do Prešerna, saj so ji prisodili le 56 strani. Na njih se vrste odlomki Brižinskih spomenikov, Štiškega rokopisa in nemške pesmi s slovenskim puntarskim geslom *Stara prauda*, nato pa avtorji: Trubar s tremi teksti, s po enim odlomkom Krelj, Dalmatin, Bohorič, Kastelic, Svetokriški, Hipolit in Pohlín, medtem ko jih ima Vodnik enajst in je edini izmed vseh predstavljen kot celotna literarna osebnost, česar ne moremo reči za Linhartá, saj sta v knjigi le znana odlomka iz Micke in Matička.

Iz najstarejšega razdobja je povsem izpuščena ljudska pesem, ki ob prvih spomenikih in ob nabožni literaturi ne pomeni zgolj neke značilne folklore, ampak je resničen izraz naše ustvarjalnosti v določenih pogojih. Ali konec koncev ljudska pesem ni taka estetska kategorija, ki bi sodila v antologijo, kakršna je naša?

Osrednji osebnosti naše književnosti, Francetu Prešernu, so odmerili 53 strani, izbrali 57 pesmi, 9 epigramov in pismo staršem. Izbor sicer ni sporen, toda danes si Prešerna kar težko predstavljamo v izboru, ko nam je pred očmi njegovo celotno delo in so *Poezije* domala ljudsko berilo. Tako bo tudi vsakdo raje segel kar po knjižici, kot pa se zatekal k izboru, pri katerem moti nenavadna razporeditev, ki ni ne Prešernova ne kronološka, čeprav bi v taki knjigi časovno zaporedje najbolj ustrezalo.

Obdobje realizma je na 141 straneh zastopano z naslednjimi avtorji: Trdina, Levstik, Jenko, Stritar, Jurčič, Gregorčič, Kersnik, Tavčar in Aškerc. Izbor imen je res reprezentativen, toda komu na ljubo tu ni Mencingerja in Maslja? Izmed vseh je najbolje predstavljen Jenko, medtem ko pri drugih ni vedno tako. Trdina danes v našem slovstvu pomeni mnogo več, kot pa dajeta slutiti *Gluha loza* in odlomek iz *Mojega življenja*. Menim pa, da se je prav pri pisateljih začel drug problem tega izbora, začel se je boj za prostor. To je precej otežilo delo, ker pod takimi pogoji res ne moremo govoriti o čisto estetskem kriteriju, ko je pa treba izpolniti le toliko in toliko strani. Zato so trpeli avtorji in njihova dela. Vse preveč je okrnjen Jurčič, saj je ostal brez svojega reprezentativnega *Desetega brata*, Levstik brez *Popotovanja*, pri Kersniku in Tavčarju so se sestavljavci hoteli na silo izogniti standardnim naslovom iz *Kmetiskih slik* oziroma *Med gorami*, žal ne z najboljšim izidom, podobno pa velja vsaj še za Aškerca.

Da je štirim predstavnikom slovenske moderne pripadla malone polovica knjige, nas vendarle preseneča, preseneča predvsem v primerjavi z ostalimi obdobji pa tudi posameznimi imeni. Ni mogoče zanikati, da gre za posebno naklonjenost naši moderni, kar je čisto prav, celo več: tako široki naj bi bili sestavljavci tudi do ostalih avtorjev oziroma dob. Mislim, da bi bilo zelo prav, ko bi prva knjiga obsegala le čas do moderne, moderna sama pa naj bi bila zajeta v posebni knjigi, kajti kljub vsej širini pri izboru bi ta izredna doba naše književnosti potrebovala dodatnih besedil (in celo nekaj imen). Tako bi že pri Ketteju, ki mu je izbor naklonil pretežno le reflektivno liriko, bilo potrebno dodati njegove vedre in iskrive stihe, saj gre za tako izjemen pojav take pesmi pri nas. Lirík Murn-Aleksandrov je edini avtor v knjigi, ob katerem moremo reči, da ni dobil premalo prostora, obilica pesmi prej meri na razkošje, ki pa nam ga ni žal. Najbolj enotno podobo so sestavljavci izoblikovali Župančiču. Dela si v okviru širših skupin, kot so *Mlada pota*, *V zarje Vidove* in *Zimzelen pod snegom*, sledijo v časovnem zaporedju, ki ga nakazujejo zbirke

oziroma izbori. Šestintridesetim pesmim je dodanih še nekaj epigramov in odlomek iz *Veronike Deseniške*.

Cankar je tudi to pot poglavje zase, žal še vedno nerešeno. Sestavljavci so se odločili, da ga pokažejo v zaporedju oblikovnih kategorij: poezija, pripoved, drama. Na začetku so pesmi *Iz moje samotne, grenke mladosti*, *Bolnik* in *Sonet*, pripovedni del pa uvajata dva odlomka iz *Bele krizanteme*. Sledijo pa *Zdenko Petersilka*, *Za križem*, *Skodelica kave*, *Tuje življenje*, *Gospod stotnik* in *Uvod k Podobam iz sanj* kot celotna besedila, med njimi pa so razporejeni odlomki iz *Martina Kačurja*, *Hlapca Jerneja*, *Kurenta*, *Hiše Marije Pomočnice* in *Novoga življenja*. Za zaključek se zvrstijo še odlomki iz Cankarjevih dram *Za narodov blagor*, *Kralj na Betajnovi*, *Hlapci* in *Pohujšanje v dolini šentflorjanski*. Za vse našeto velja splošna ugotovitev, da je Cankar zastopan sicer močno, toda še vedno preskromno in ne v vseh velikih stvaritvah.

Za sestavljavce najnovejše slovenske slovstvene antologije je po svoje pohvalen odnos do besedila, jezika. Hoteli so uveljaviti načelo, naj teksti ohranijo svojo prvotno obliko brez slehernih kasnejših popravkov, kar doslej pri nas ni bilo v navadi. Ta odločitev je nadvse pomembna, žal pa ni v celoti uveljavljena. Zakaj vsi teksti niso ohranili historičnega zapisa, zakaj torej niso vsi teksti do Prešerna natisnjeni v bohoričici? Zakaj namesto latinskih in nemških originalov le modernizirani slovenski prevodi? Oba problema sta težje narave, toda rešiti bi ju bilo vendarle treba. To bi seveda pomenilo, da bi knjigi morali dodati precej zajetno spremno besedilo. S tem bi nastale sicer nove komplikacije, zavedati pa se moramo, da je knjiga šla med naše učee se ljudi, katerih starostni razpon danes sega od 15 do ca. 50 let, in da bi prav s komentarjem pridobila v osnovnem namenu, ker vsi uporabniki ob vsem delajo tudi brez nujnega in prepotrebne literaturezgodovinskega priročnika.

Andrej Tušek

WALT WHITMAN, TRAVNE BILKE*

Ko so Amerikanci leta 1955 ob stoletnici izida Whitmanove zbirke *Travne bilke* (*Leaves of Grass*) publicirali knjigo, ki naj bi v svetovnem merilu prikazala vpliv Whitmanove poezije na različne literature,¹ je v posebnem članku, ki ga je napisal Stephen Stepanchev, profesor angleščine na Queens Collegeu, Flushing, USA, bila omenjena tudi Jugoslavija.² Očrt Whitmanovega vpliva na jugoslovanske literature je v tej zbirki zelo skromen, v glavnem bibliografske narave, in navaja le nekatere prevode, medtem ko vplivi Whitmana na ustvarjalno dejavnost naših pesnikov sploh niso omenjeni. V tem sestavku, za katerega je dal podatke Milutin Ivanušić, direktor jugoslovanskega bibliografskega inštituta, je Slovenija sploh izpuščena.

Kljub temu ima poznavanje Walta Whitmana v Sloveniji že določeno tradicijo. Že pred prvo svetovno vojno je izšel v praškem slovenskem časopisu

* Walt Whitman: *Travne bilke*. Izbral in prevedel Peter Levec. Založila Mladinska knjiga, v Ljubljani 1962, kot 48. zvezek zbirke Kondor.

¹ *Walt Whitman Abroad*, priredil Gay Wilson Allen, Syracuse University Press, 1955.

² Op. cit., str. 157.